

Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία 18^{ος} – 20^{ος} αιώνας Μάθημα 8ο

Εαρινό Εξάμηνο
Παιδαγωγική Σχολή
Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
Κουσερή Γεωργία

Στο μάθημα αυτό θα ασχοληθούμε:

- Την αποικιοκρατία
- Τη Μικρασιατική καταστροφή,
- Την ελληνική εθνική ιδεολογία στις αρχές του 20ο αιώνα: την εγκατάλειψη της Μεγάλης Ιδέας, τις «ώριμες» προσπάθειες αλυτρωτισμού, την πραγμάτωση της «Μεγάλης Ελλάδας», την κρίση εθνικής ολοκλήρωσης
- Την καθημερινή ζωή στο μεσοπόλεμο

Ο κόσμος μέχρι το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Η Ευρώπη έως Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

- Επίκεντρο διεθνών εξελίξεων
- Κοιτίδα πολιτισμικών & πολιτικών ρευμάτων
- Εστία ζυμώσεων

- Κυρίαρχα ιστορικά φαινόμενα Μεσοπολέμου
  - Η αποικιοκρατία
  - Η ενίσχυση ισχύος των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας
  - Ο φασισμός και ο ναζισμός

Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑΣ

Αίτια αποικιοκρατίας:

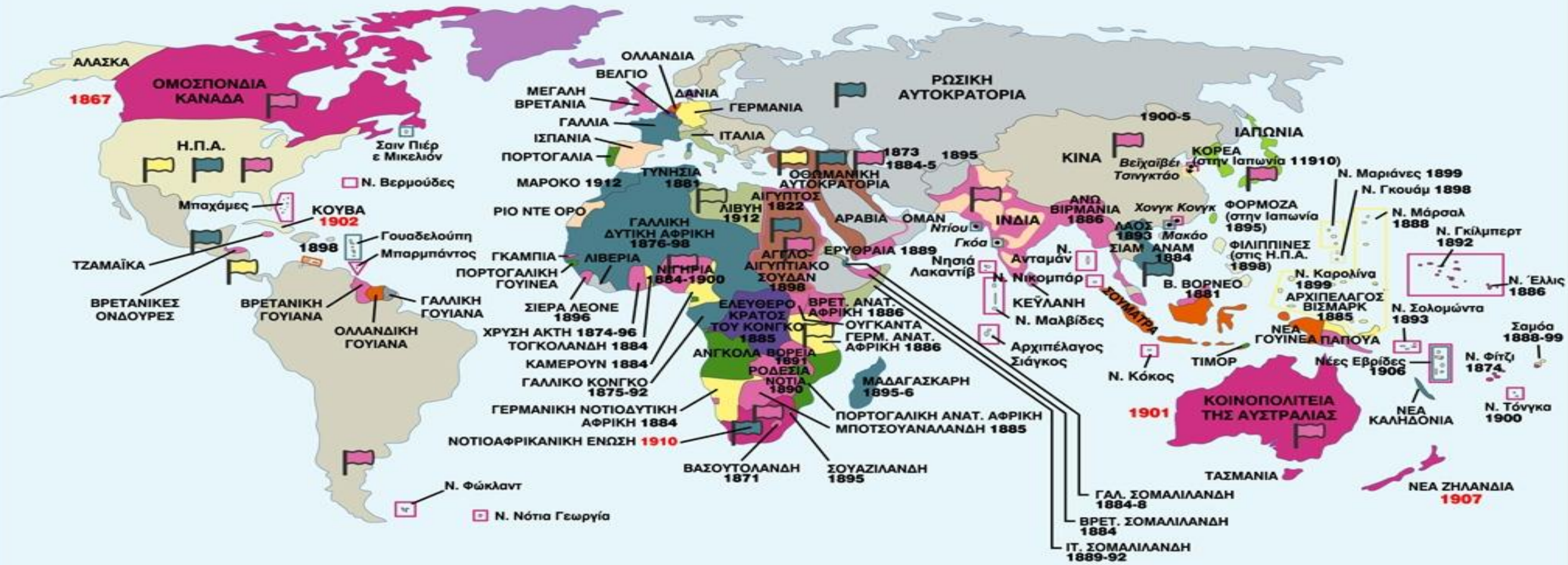
- η αναζήτηση αγορών και πρώτων υλών
- η πίστη στην ανωτερότητα του δυτικού πολιτισμού και η πεποίθηση ότι πρέπει να εξαχθούν οι αξίες και οι θεσμοί του (πχ. οι Άγγλοι αναφέρονταν στο χρέος του λευκού ανθρώπου, οι Γάλλοι στην πολιτιστική του αποστολή)
- η φιλανθρωπία

Στόχοι της αποικιοκρατίας

- Να εξυπηρετηθούν κυρίως οικονομικά και στρατηγικά συμφέροντα των μητροπολιτικών χωρών.
- Να επιβραβευτούν οι δυνατότητες και η ισχύς των μεγάλων ευρωπαϊκών χωρών για τις οποίες η αποικιοκρατική εξάπλωση αποτελούσε εθνικό στόχο

Ποιες χώρες ίδρυσαν αποικίες;

- Η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Αγγλία (η οποία έσπευσε να προσθέσει στις παλαιές της αποικίες, νέες, όπως την Αίγυπτο, το Σουδάν, τη Νότια Αφρική, την Ινδία και το Πακιστάν), η Γαλλία (στη ΒΔ. Αφρική), η Ολλανδία, η Γερμανία, το Βέλγιο και η Ιταλία (στην κεντρική Αφρική). Επιπλέον η Ρωσία εξαπλώθηκε στον Καύκασο, στην κεντρική Ασία και στη Σιβηρία, ενώ οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία ενεπλάκησαν στην Αν. Ασία.

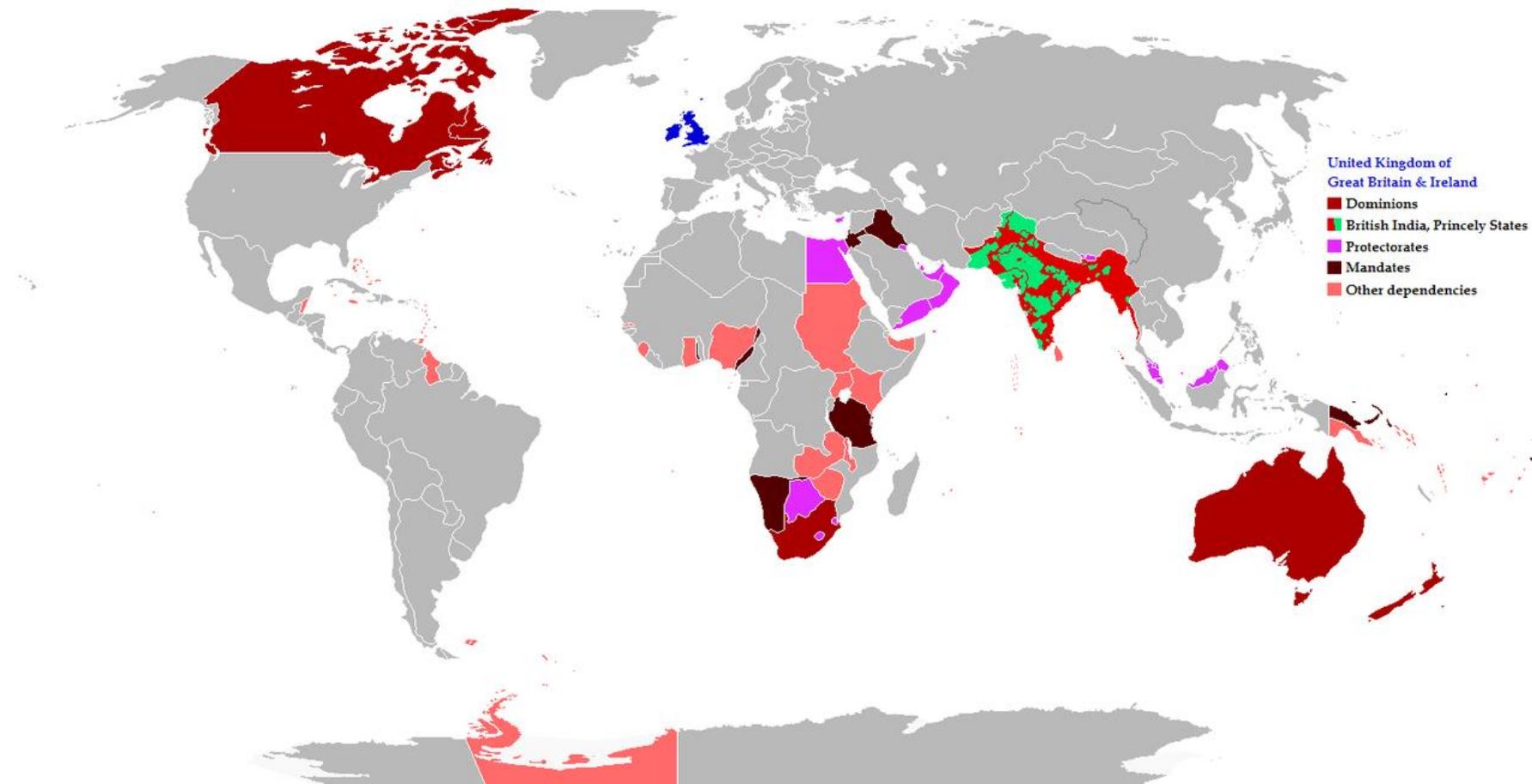

Ο κόσμος το 1900 – Ευρωπαϊκές αποικιακές αυτοκρατορίες

Αποικιακές δυνάμεις

 Βρετανοί	 Οθωμανοί	 Βέλγοι	 Ιάπωνες
 Γάλλοι	 Ολλανδοί	 Ρώσοι	 Επενδύσεις αποικιακών δυνάμεων εκτός Ευρώπης
 Γερμανοί	 Ιταλοί	 Η.Π.Α.	1898 Χρονολογία ευρωπαϊκού ελέγχου
 Πορτογάλοι	 Ισπανοί	 Δανοί	1902 Χρονολογία ανεξαρτησίας

British Empire 1919

Πού δημιουργήθηκαν οι αποικίες;

- Στην Αμερική, στην Ασία, και τον Ειρηνικό Ωκεανό,
- σε υπανάπτυκτες οικονομικά
- ανίσχυρες στρατιωτικά περιοχές του κόσμου.

Βασικά στοιχεία των αποικιών

- Η εγκατάσταση εποίκων από τις μητροπόλεις και η λειτουργία των κοινοτήτων τους ως πυρήνων της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής των αποικιών.

Διαφορές από προγενέστερες φάσεις του φαινομένου

- Οι αποικίες δεν οφείλονται σε δημογραφικό πλεόνασμα ή ανεπιθύμητες πληθυσμιακές ομάδες (θρησκευτικές ή άλλες) του ευρωπαϊκού πληθυσμού
- Δεν ανέπτυξαν τους θεσμούς των ευρωπαϊκών μητροπόλεων

- Η έννοια της νέας αποικιοκρατίας είναι γνωστή και ως **ιμπεριαλισμός (αποτελεί πολιτική επέκτασης του ελέγχου ή της εξουσίας που ασκείται σε ξένες οντότητες ως μέσο απόκτησης εδάφους ή εποικισμού)**.
- σχετίζεται στενά με τις έννοιες του εθνικισμού και του μεσσιανισμού **(το σύνολο των παραδόσεων που ανέπτυξαν διάφοροι λαοί που υποστηρίζουν την έλευση κάποιου λυτρωτή)**.

Τρόπος εξάπλωσης των αποικιοκρατών

- Με τον εξαναγκασμό ή τη χρήση βίας σε βάρος των γηγενών πληθυσμών των φτωχών χωρών.
- Εκτός της οικονομικής εκμετάλλευσης, παραδοσιακοί κοινωνικοί θεσμοί εξαρθρώθηκαν, συχνά χωρίς να αντικατασταθούν, με αποτέλεσμα πολλές από αυτές τις χώρες, όταν απέκτησαν εθνική ανεξαρτησία, να αποτελέσουν προβληματικά εθνικά κράτη χωρίς συνοχή (εμφύλιοι πόλεμοι κά).

Θετικά αποτελέσματα της αποικιοκρατίας

- Δόθηκαν – ιδιαίτερα από τους Βρετανούς θεσμοί διακυβέρνησης και ενότητας σε πληθυσμούς θρησκευτικά και γλωσσικά κατακερματισμένους
- Εξαλείφθηκαν θανατηφόρες επιδημίες - Καταργήθηκε η δουλεία

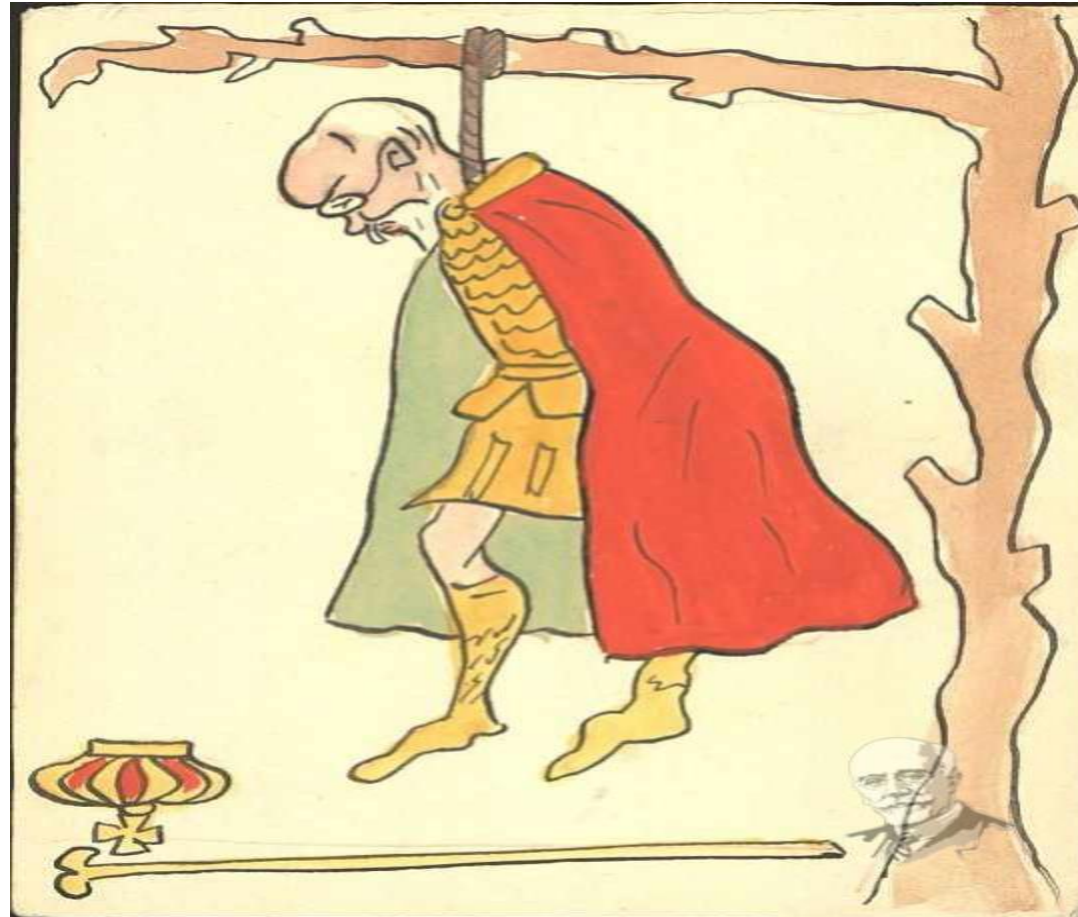
Ο ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1919- 1922)

Βασικοί άξονες προς διερεύνηση

- Ποιες ήταν οι συνθήκες που οδήγησαν στην Μικρασιατική Καταστροφή;
- Ποιες ήταν οι πρώτες προσπάθειες για την περίθαλψη των προσφύγων;
- Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στην Συνθήκη της Λοζάνης;

Γελοιογραφίες μετά το 1920

Από τη συνθήκη των Σεβρών έως την ήττα στη Μ. Ασία

Συνθήκη Σεβρών, 10 Αυγούστου 1920:

- Η μεγαλύτερη διπλωματική επιτυχία της Ελλάδας
- Δικαίωση της τολμηρής πολιτικής του Βενιζέλου
- “η Ελλάδα των δύο Ηπείρων και των πέντε θαλασσών”
- Πραγματικότητα το όραμα της Μεγάλης Ιδέας
- Εκλογές, Νοέμβρης 1920- ήττα του Βενιζέλου
- Δημοψήφισμα- επιστροφή του βασιλιά
- Συνέχιση της μικρασιατικής εκστρατείας- κατάρρευση του μετώπου

Τουρκικός εθνικισμός

Η άνοδος του τουρκικού εθνικισμού και η μειονοτική πολιτική των Νεοτούρκων

- Ιδεολογία Νεοτούρκων: εθνικισμός
- Ποικιλώνυμες ομάδες διαμαρτυρίας εναντίον της απολυταρχίας του Αβδούλ Χαμίτ, συχνά φορείς ιδεών δυτικού φιλελευθερισμού
- Αιτήματα για συνταγματικές μεταρρυθμίσεις και διατήρηση της ενότητας της αυτοκρατορίας
- Σε πρώτη φάση ανομοιομορφία στην έκφραση της ιδεολογίας των Νεοτούρκων

Μετακινήσεις πληθυσμών

- Από τις αρχές του 19ου αιώνα και μετά η Οθωμανική Αυτοκρατορία άρχισε να παρακμάζει. Καθώς σταδιακά συρρικνωνόταν το μέγεθος, η στρατιωτική ισχύς και ο πλούτος της, πολλοί Βαλκάνιοι Μουσουλμάνοι μετανάστευαν στην καρδιά της Αυτοκρατορίας στη Μικρά Ασία, μαζί με τους Τσερκέζους που διέφυγαν εκεί μετά τη Ρωσική κατάκτηση του Καυκάσου.

Οι Μουατζίρηδες

- Την διάρκεια του 19ου αιώνα μεγάλο κύμα προσφύγων απλώνονταν προς τα παράλια της Μ. Ασίας και ονομάζονταν Μουατζίρηδες.
- Το 1914 αυτοί αποτελούσαν το 20% του πληθυσμού και μετέβαλαν την δημογραφική σύνθεση της Μ. Ασίας εις βάρος των Χριστιανών.
- Πολλοί από αυτούς χρησιμοποιήθηκαν στις επιχειρήσεις εξόντωσης των Αρμενίων.
- Η Μικρά Ασία ήταν μπαρουταποθήκη. Πολλοί νέοι άνδρες λεγόμενοι Τσέτες ήταν ο φόβος και ο τρόμος των χριστιανών (σκότωναν, βίαζαν, έκαιγαν).
- Ο πόλεμος ήταν πόλεμος ανάμεσα σε δύο έθνη. Το 1920 υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών και πραγματοποιήθηκε δύο χρόνια αργότερα(1922) η μεγάλη εθνοσυνέλευση της Άγκυρας. Τον Ιούλιο του 1923 υπογράφηκε η συνθήκη της Λοζάνης και η ανταλλαγή πληθυσμών.

Η άνοδος του τουρκικού εθνικισμού

- Η παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας οδήγησε σε άνοδο των εθνικιστικών αισθημάτων μεταξύ των διάφορων υποτελών λαών, που με τη σειρά της οδήγησε σε αυξημένες εθνικές εντάσεις, που κατά καιρούς ξεσπούσαν βίαια, όπως οι σφαγές του Χαμιντιάν (Αρμενίων 1894-1896).

Επανάσταση Νεοτούρκων και εθνικισμός

- Η επανάσταση των Νεότουρκων που επικράτησε έναντι του σουλτάνου Αμπντούλ Χαμίτ Β', επέτρεψε στον τουρκικό εθνικισμό να ανέλθει σαν ιδεολογία στην εξουσία, οδηγώντας τελικά στην εξουσία τους Τρεις Πασάδες της πρώην οθωμανικής κυβέρνησης.
- Ευρέως θεωρείται ότι η εθνικιστική κλίση του Νεοτουρκισμού, του **Εμβέρ Πασά** ειδικότερα, είναι η αιτία που οδήγησε το Συμβούλιο του κόμματος των Νεοτούρκων «Ένωση και Πρόοδος» να παραβλέψει μια σειρά σφαγών, μαζικών συλλήψεων και εκτοπίσεων της μεγαλύτερης μη μουσουλμανικής μειονότητας στην Ανατολία, γεγονότα τα οποία έγιναν γνωστά ως **Γενοκτονία** των Αρμενίων κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Δημοκρατία της Τουρκίας

- Η κατάληψη της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης στον απόηχο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου οδήγησε στη δημιουργία του Τουρκικού εθνικού κινήματος (1919).
- Υπό την ηγεσία του Μουσταφά Κεμάλ Πασά, στρατιωτικού διοικητή που είχε διακριθεί στην Εκστρατεία της Καλλίπολης, διεξήχθη ο Τουρκικός Πόλεμος της Ανεξαρτησίας με στόχο την κατάργηση των όρων της Συνθήκης των Σεβρών.

Δημοκρατία της Τουρκίας

- Μέχρι τις 18 Σεπτεμβρίου 1922 όλοι οι στρατοί κατοχής είχαν εκδιωχθεί και το Τουρκικό καθεστώς με έδρα την Άγκυρα, που είχε αυτοανακηρυχθεί νόμιμη κυβέρνηση της χώρας από τον Απρίλιο του 1920, άρχισε να επισημοποιεί τη νομική μετάβαση από το παλιό Οθωμανικό στο νέο Δημοκρατικό πολιτικό σύστημα. Την 1 Νοεμβρίου το νεοϊδρυμένο κοινοβούλιο κατήργησε επίσημα το Σουλτανάτο, τερματίζοντας έτσι 623 χρόνια Οθωμανικού κράτους.

Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ (1881 -1938)

Ήταν ιδρυτής και πρώτος πρόεδρος της Τουρκικής Δημοκρατίας. Ουσιαστικά ανέλαβε πραξικοπηματικά μια διαμελισμένη Οθωμανική αυτοκρατορία, της οποίας το εναπομείναν υπόλοιπο των εδαφών στην Ανατολία, κατόρθωσε να το μετατρέψει σε κράτος δυτικού προτύπου ονομάζοντάς το Τουρκία. Προκειμένου να εφαρμόσει την πολιτική του, δεν δίστασε να συνεχίσει αγριότητες των Νεοτούρκων, όπως η γενοκτονία των Αρμενίων και των Ελλήνων.

Οι Τρεις Φάσεις της Μικρασιατικής Εκστρατείας

Η Μικρασιατική εκστρατεία διακρίνεται σε τρεις φάσεις:

- Πρώτη είναι εκείνη της απόβασης του Ελληνικού στρατού και της επέκτασης της Ελληνικής διοίκησης. Αμέσως μετά την απόβαση σημειώθηκε ένα διήμερο βίας και λεηλασίας στην Σμύρνη, μάχες και αντίποινα με Τσέτες. Οι Έλληνες καταλαμβάνουν το Αϊδίνιο και καταστρέφουν την τουρκική συνοικία. Σε αυτή την πρώτη φάση επιλογή της ελληνικής διοίκησης ήταν η καταστολή του ανταρτοπόλεμου και όχι η εθνοκάθαρση. Κύριο χαρακτηριστικό της ήταν η αποικιακή συμπεριφορά ενάντια στους Μουσουλμάνους
- Δεύτερη είναι εκείνη της επέλασης προς την Άγκυρα, όταν οι Αντιβενιζελικοί ανέλαβαν τα ηνία του στρατού, κατά την οποία η καταστροφή των τουρκικών χωριών και καλλιεργειών έγινε συστηματικότερη.
- Τρίτη είναι η φάση της υποχώρησης στην οποία ο στρατός διαλυμένος και πανικόβλητος μετά την ήττα καίει και καταστρέφει ότι γλίτωσε από την προέλαση.

Μικρασιατική Εκστρατεία

Φθινόπωρο 1922

- Διώξεις χριστιανών σε όλη την μικρασιατική χερσόνησο
- Αιχμαλωσίες και εκτοπισμοί ανδρών (18-45 ετών)
- Πορείες αιχμαλώτων με σκοπό την εξόντωση
- Προθεσμία εκκένωσης ενός μήνα
- Συνολικά 900.000 πρόσφυγες (50.000 Αρμένιοι) εγκαταλείπουν την Μικρά Ασία.
- Περίπου 200.000 Έλληνες της Καππαδοκίας παρέμειναν και μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα μετά το 1924.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- επέκταση του ελληνικού μετώπου στη Μ. Ασία, διάσπασή του από τα τουρκικά στρατεύματα τον Αύγουστο 1922, πυρπόληση της Σμύρνης και ανηλεής διωγμός των Ελλήνων της Μ. Ασίας, του Πόντου και της Α. Θράκης
- αλλαγή στάσης των Μ. Δυνάμεων
- ήττα της Ελλάδας στον ελληνοτουρκικό πόλεμο
- Σεπτέμβρης 1922: εκδήλωση κινήματος αξιωματικών του στρατού υπό τον Νικόλαο Πλαστήρα, που υποχρέωσε τον Κων/νο να αποχωρήσει οριστικά από την Ελλάδα και παρέπεμψε σε δίκη, με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας, 6 στελέχη της βασιλικής παράταξης που εκτελέστηκαν το Νοέμβριο του ίδιου έτους (Δίκη των έξι).
- 1923: Υπογραφή της Σύμβασης και της Συνθήκης της Λωζάννης

Η έξοδος

Φωτογραφικά ντοκουμέντα

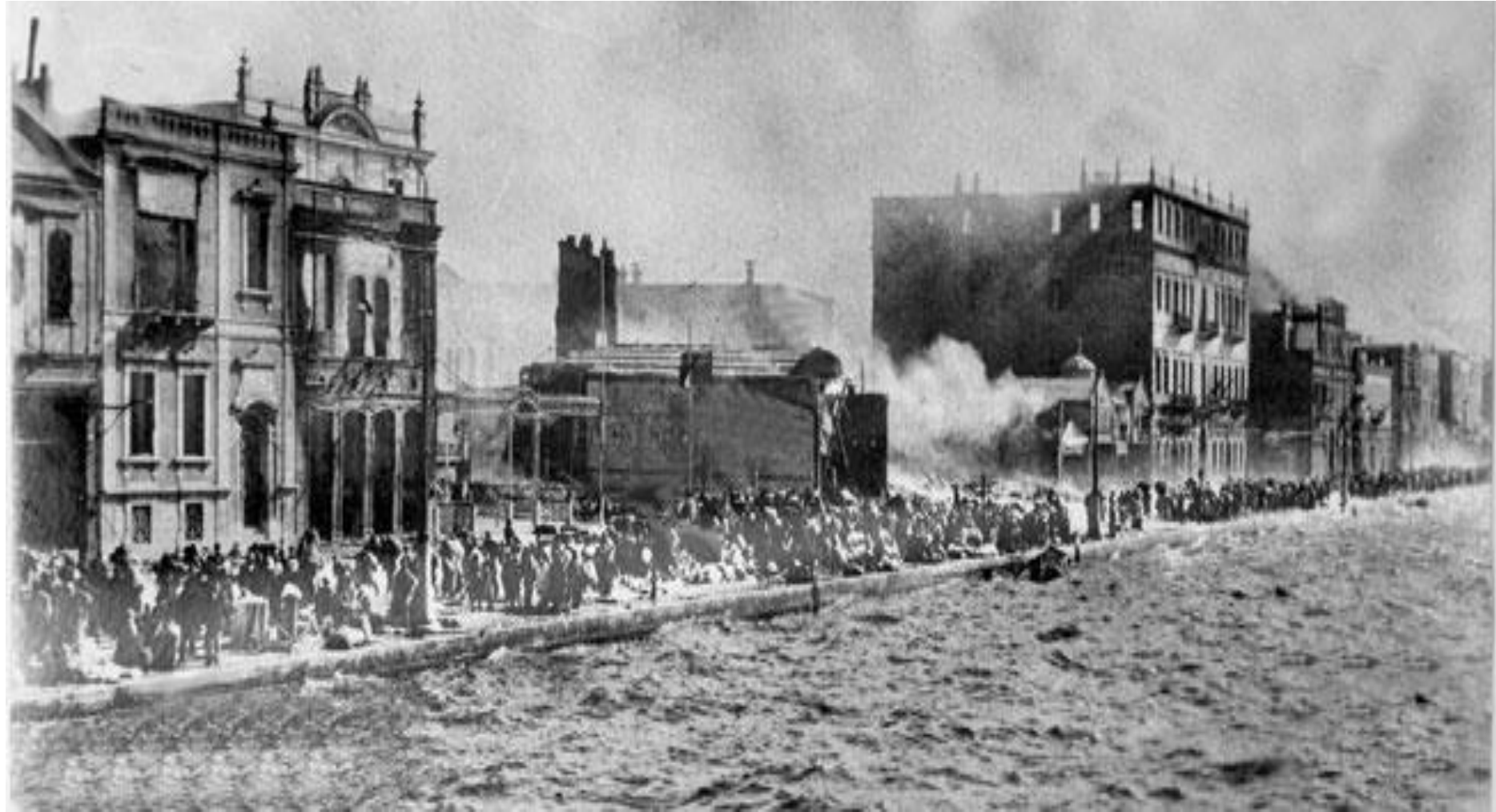
Η Σμύρνη πριν την καταστροφή

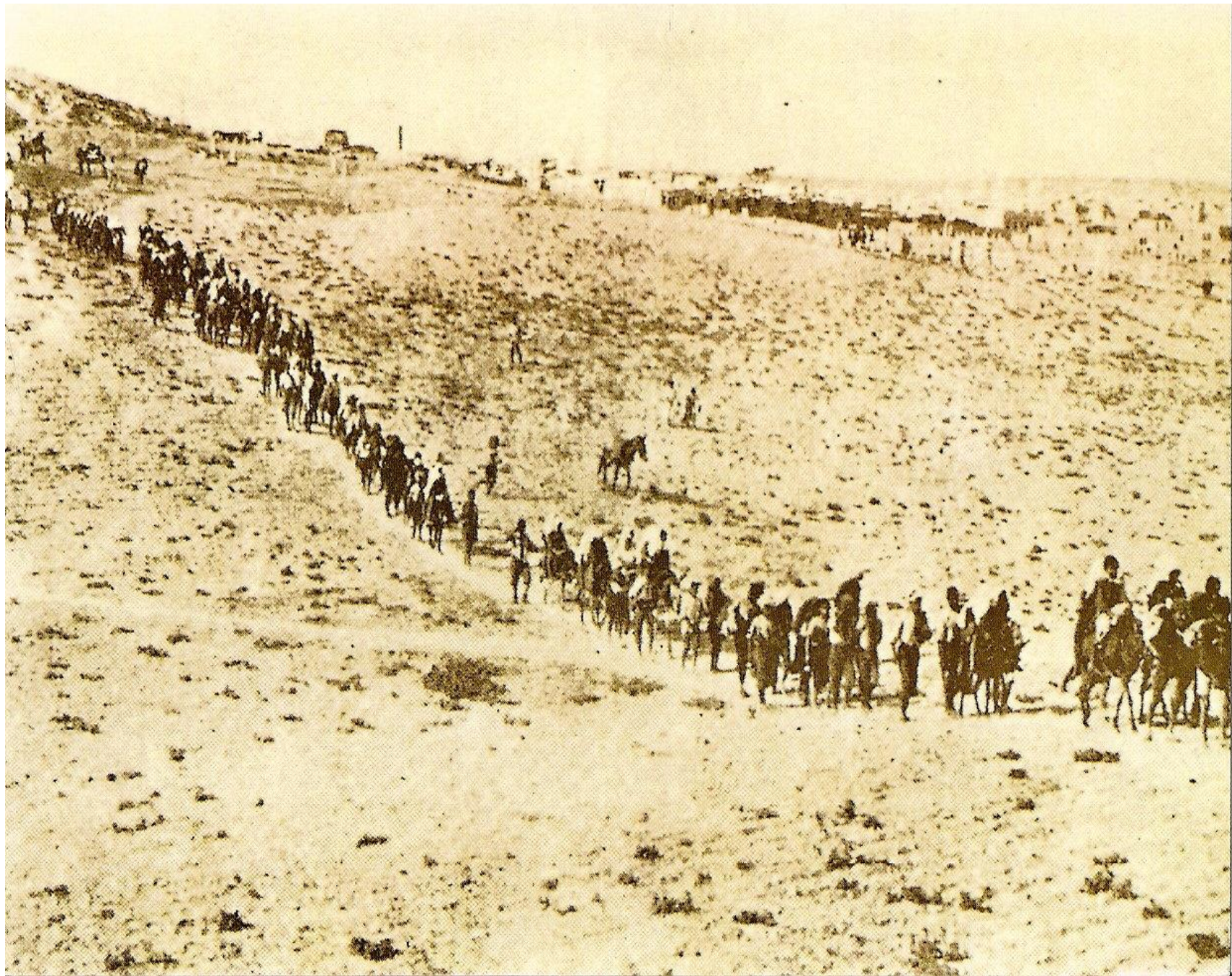

Μικρασιατική Καταστροφή

Το 1922 ὁ Χέμινγουεϊ ὡς
πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς τῆς
ἡμερησίου «Toronto Star
Weekly» τοῦ Τορόντο

«Τὸ κυρίως σῶμα τῆς πομπῆς, ποὺ
διασχίζει τὸν ποταμὸ Ἑβρο στὴν
Ἀδριανούπολη, φτάνει τὰ τριάντα
χιλιόμετρα. Τριάντα χιλιόμετρα μὲ
κάρα ποὺ τὰ σέρνουν βόδια, ταῦροι καὶ
λασπωμένα βουβάλια, μὲ
ἐξουθενωμένους, κατάκοπους ἄνδρες,
γυναῖκες καὶ παιδιὰ νὰ περπατοῦν στὰ
τυφλά...».

Ελληνες πρόσφυγες στο Χαλέπι της Συρίας το 1923 (Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου, εντοπίστηκε από τον δημοσιογράφο των «Irish Times» Μακόν Ουλάντ).

Έλληνες πρόσφυγες

Έλληνες πρόσφυγες

Έλληνες πρόσφυγες

Έλληνες πρόσφυγες

1922

Σκηνές προσφύγων
στην Καισαριανή

1922

Πρόσφυγες στο
Δημοτικό Θέατρο της
Αθήνας

Η δίκη των έξι

Αντιβενιζελικοί

- Δημήτριος Γούναρης
- Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης
- Νικόλαος Στράτος
- Νικόλαος Θεοτόκης
- Γεώργιος Μπαλτατζής
- Γεώργιος Χατζανέστης
- Ξενοφών Στρατηγός
- Μιχαήλ Γούδας

3. Η Σύμβαση της Λοζάνης και η ανταλλαγή των πληθυσμών

- **24 Ιουλίου 1923: Συνθήκη ειρήνης της Λοζάνης**
- 30 Ιανουαρίου 1923: Ελληνοτουρκική Σύμβαση ανταλλαγής των πληθυσμών Ελλάδας- Τουρκίας

Χαρακτήρας της Σύμβασης:

- Υποχρεωτικός για Έλληνες ορθοδόξους κατοίκους της Τουρκίας και για Μουσουλμάνους της Ελλάδας
- Αναδρομικός (από τις 18 Οκτωβρίου 1912)

Από την ανταλλαγή εξαιρέθηκαν

- Οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης, Ίμβρου και Τενέδου
- Οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης

Όροι της Σύμβασης:

Οι ανταλλάξιμοι:

- Αποκτούσαν την ιθαγένεια της χώρας στην οποία θα εγκαθίσταντο
- Είχαν δικαίωμα να μεταφέρουν την κινητή περιουσία τους
- Είχαν δικαίωμα να αποζημιωθούν από το κράτος στο οποίο μετανάστευαν με περιουσία ίσης αξίας με αυτήν που άφησαν
- Θα διευκολύνονταν στη μετακίνησή τους από τη Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής

Διαφορά από τις προηγούμενες συμφωνίες ανταλλαγής:

- Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας και η μαζική μετακίνηση πληθυσμών
- Αντίδραση των προσφύγων: συλλαλητήρια ενάντια στην εφαρμογή της

Με την πρώτη σύμβαση που υπογράφηκε μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας στις 30 Ιανουαρίου/12 Φεβρουαρίου 1923:

- συμφωνήθηκε η υποχρεωτική ανταλλαγή των Ελλήνων ορθοδόξων χριστιανών της Τουρκίας και των μουσουλμάνων της Ελλάδας, εξαιρώντας τους μουσουλμάνους της Δυτικής Θράκης και τους Έλληνες της Κων/πολης και των νησιών της Ίμβρου και της Τενέδου.
- επιβεβαιώθηκε η παραμονή στην Κων/πολη του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Μετά την Συνθήκη της Λοζάνης

Δήλωσης Εκκαθαρίσεως
Περιουσίας κατά την
ανταλλαγή
ελληνοτουρκικών
πληθυσμών (1923-1927)

ΜΙΚΤΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ

Επισημ. Αριθ. 11/1927

Αριθ. Πρωτοκόλλου 57912
Παραγωγή 18-12-27

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

ΔΗΛΩΣΙΣ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΕΩΣ

Ο ΤΑΥΤΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΙΤΟΥΝΤΟΣ

1. Ονομαστικός ονομασία...
2. Τόπος καταγωγής (πρώην γενέσις)
Κατά...
3. Στοιχεία...
4. Στοιχεία οικιακής (200) συντάξις...
5. Στοιχεία...

Στάση των επίσημων φορέων:

Βενιζέλος, Κεμάλ: η Σύμβαση υποβοηθούσε τις βλέψεις τους για:

- Διασφάλιση και αναγνώριση των συνόρων τους
- Επίτευξη ομοιογένειας των χωρών τους
- Απρόσκοπτη ενασχόληση με την εσωτερική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη
- Κοινωνία των εθνών: συμφώνησε

Αποτέλεσμα:

- Θυσιάστηκαν τα συμφέροντα των προσφύγων στο βωμό των συμφερόντων του ελληνικού κράτους

Μικτή επιτροπή ανταλλαγής:

- Ιδρύθηκε με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Την αποτελούσαν 11 μέλη (4 Έλληνες, 4 Τούρκοι και 3 μέλη- πολίτες ουδέτερων κατά τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλάξιμων.

Συμπέρασμα:

- Η Ελλάδα του 1923 ήταν μια χώρα ηττημένη στρατιωτικά διχασμένη πολιτικά διεθνώς απομονωμένη οικονομικά κλονισμένη υποχρεωμένη να περιθάψει περισσότερους από ένα εκατομμύριο ενδεείς πρόσφυγες

Το προσφυγικό σπίτι με την αυτοσχέδια ταράτσα για το άπλωμα των ρούχων δεν έχει ανέσεις αλλά έχει ηλεκτροδοτηθεί. Δουργούτι, Νέος Κόσμος, Αθήνα 1955.

Τι αντίκτυπο είχε η ανταλλαγή πληθυσμών;

- **Τραυματική εμπειρία**

1. Η λιγότερη οδυνηρή λύση σε σύγκριση με τις ρεαλιστικές εναλλακτικές της (γενοκτονίες)
2. Ομαλή η επανένταξη και η ενσωμάτωση αυτού του τεράστιου σε όγκο εκτοπισμένου πληθυσμού
3. Απρόσμενο δώρο για τη χώρα

- Μαζικός χαρακτήρας
- Θρησκεία ως κριτήριο
- Δυσκολίες μειονοτικών πληθυσμών
- Πχ. Ελληνορθόδοξη κοινότητα Κωνσταντινούπολης (πογκρόμ 1955)
- Μουσουλμάνοι Τσάμηδες (συνεργάστηκαν με Ναζί για αυτό και εκδιώχθηκαν και εκτοπίστηκαν στην Αλβανία)
- Εξαίρεση ο μουσουλμανικός πληθυσμός της Δυτικής Θράκης

Επιτροπή Αποκατάστασης προσφύγων (ένα ειρηνικό επίτευγμα του νεοελληνικού κράτους)

- 50% στη Μακεδονία
  - Η παρουσία των προσφύγων προκάλεσε αναδιατάξη του ελληνικού πολιτικού συστήματος
- A. Οικονομικός δυναμισμός προσφύγων
- B. Δημογραφική ομογενοποίηση
- Γ. Επενδύσεις σε υποδομές
- Εκσυγχρονισμός 1929-1932 (οικονομική αυτάρκεια και τόνωση εγχώριας αγοράς)

Η Ελλάδα μετά το 1923

Εσωτερικές εξελίξεις στην Ελλάδα 1923-1940

Μετά τη Συνθήκη των Λοζάννης (1923)

Περίοδος συνεχών αναταραχών & στρατιωτικών κινημάτων

- Σεπ.1922: Φιλοβενιζελικό στρατιωτικό καθεστώς (Ν.Πλαστήρα)
- 25 Μαρ.1924: **αβασίλευτη δημοκρατία** (πρωτοβουλία Αλεξ.Παπαναστασίου)
- 13 Απρ.1924: επικύρωση πολιτειακής αλλαγής με δημοψήφισμα

Κυβερνητική αστάθεια

- 1925: επιβολή δικτατορίας από στρατηγό Θ.Πάγκαλο
- 1926: οικουμενική κυβέρνηση υπό Αλέξ.Ζαΐμη
- 1927: νέο Σύνταγμα – Προεδρευομένη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία
- Αυγ.1928: πανηγυρική εκλογή Βενιζέλου - Φιλελευθέρων (εκλογές με πλειοψηφικό)
- Σταθεροποίηση του κοινοβουλευτικού καθεστώτος & του πολιτεύματος της προεδρευομένης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας

Η Ευρώπη και ο κόσμος κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου (Δεκαετία 1920-1930)

Η οργάνωση της ειρήνης

- Φροντίδα ηγετών για διατήρηση ειρήνης σύσταση Κοινωνίας Των Εθνών (ΚΤΕ)
- Μειονέκτημα: τα κράτη θέτουν πρώτα το εθνικό συμφέρον και μετά το γενικό.
- Σύστημα «συλλογικής ασφάλειας» αδύναμο στην πρακτική ανταγωνισμού μεταξύ κρατών

- η κοινή γνώμη αποστρεφόταν ενδεχόμενο νέας αιματοχυσίας
- αρχικά φάνηκε δυνατή η συνύπαρξη δύο αντιλήψεων για τη διατήρηση της ειρήνης

1928: Σύμφωνο Μπριάν – Κέλλογκ → ο πόλεμος κηρύσσεται «εκτός νόμου»

1929: Αριστείδης Μπριάν, υπ.εξ.Γαλλίας, προτείνει ένωση Ευρώπης.

Δύσκολες κοινωνικές συνθήκες=
τροφοδότησαν τις 2 παγκόσμιες ιδεολογικές
μόδες της εποχής τον φασισμό και τον
κουμμουνισμό (ο κόσμος σε πολιτικό
αναβρασμό)

Κομμουνισμός

ΕΣΣΔ → Στάλιν

επιχειρεί συγκεντρωτικά, μετά το 1924, οικοδόμηση σοσιαλισμού στην ΕΣΣΔ

Επιβάλλει:

- κρατικοποίηση καλλιεργήσιμης γης
- επιτάχυνση εκβιομηχάνισης (αυστηρά προγραμματισμένη οικονομία υπό πλήρη έλεγχο του κράτους)

Φασισμός

ΙΤΑΛΙΑ → Μπενίτο Μουσολίνι εμπνευστής φασιστικής ιδεολογίας στο όνομα «δικαιώματος» των Ιταλών στη δημιουργία ισχυρού κράτους

Χαρακτηριστικά:

- έξαρση εθνικισμού
- έξαρση δύναμης και βίας, ως παραγώγων της πολιτικής
- επίκληση συνθημάτων υπέρ κοινωνικής ισότητας
- σε αντίθεση με φιλελευθερισμό & κομμουνισμό άνοδος φασιστών στην εξουσία → 1) απόρροια αίσθησης ότι η Ιταλία αδικήθηκε από τους Συμμάχους 2) από φόβο διατάραξης της κοινωνικής τάξης από ταραχές και απεργίες

Ο φασισμός

«Ο φασισμός αποτελούσε άρνηση του φιλελευθερισμού, της δημοκρατίας και του σοσιαλισμού. Κατά τον Μουσολίνι και τον βασικό θεωρητικό του ιταλικού φασισμού Τζεντίλε (Giovanni Gentile), **τα συστήματα αυτά θυσιάζουν τα ιδεώδη της κοινότητας και του έθνους στο όνομα μιας ελευθερίας που ευνοεί τον κατακερματισμό της κοινότητας και την ανάπτυξη του ατομικισμού και του υλισμού.** Ο φασισμός, αντίθετα, κατοχυρώνει την ελευθερία διά του αυταρχισμού και ευνοεί τον ηρωισμό και την ανωτερότητα διά της πειθαρχίας και της θυσίας. Επρόκειτο, βέβαια, για θέσεις που δεν συμβιβάζονταν με την κοινή λογική ούτε μπορούν ν' αποδειχθούν. Ο φασισμός όμως, κατά τους θεωρητικούς του, ήταν εχθρός του ορθολογισμού. "Κράτος", "ισχύς", "θάρρος", "αίμα", "θυσία", "πειθαρχία", "νίκη" και "θέληση" ήσαν οι προσφιλείς έννοιες των θεωρητικών του φασισμού. Κατά τον [Μπενεντέτο] Κρότσε, τον μεγάλο Ιταλό στοχαστή της περιόδου αυτής, επρόκειτο για ακατανόητο και παράδοξο μίγμα προτροπών, στείρες ανατάσεις προς έναν πολιτισμό χωρίς θεμέλια, μυστικιστική αποχαύνωση και κυνισμό».

- Ι.Σ. Κολιόπουλος, *Νεώτερη Ευρωπαϊκή Ιστορία, 1789- 1945*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 344-345.

Η οικονομική και κοινωνική συγκυρία 1η μεταπολεμική δεκαετία

- Αισθητή οικονομική ανάπτυξη σε Ευρώπη & ΗΠΑ → 50% αύξηση της Βιομηχανικής παραγωγής
Αρνητικοί παράγοντες:
  - 1) νομισματική ρευστότητα στην Κ. & Α.Ευρώπη
  - 2) πιέσεις για αποπληρωμή των πολεμικών χρεών και των πολεμικών αποζημιώσεων
- με την πάροδο των ετών → νέες οικον. εξελίξεις στην Ευρώπη
προβλήματα
  1. δυσχέρεια στην εξεύρεση αγορών για βιομηχανικά αγαθά
  2. δυσπραγία (μειωμένη οικον. δυνατότητα) του αγροτικού κόσμου
- αντιμετώπισή τους με δημοκρατικές μεθόδους

Ελλάδα: Οικονομική και κοινωνική πρόοδος (τέλη δεκαετίας 1920)

Οικονομικές εξελίξεις:

- βελτίωση παραγωγικής διαδικασίας
- κατασκευή σημαντικών έργων υποδομής
- σταθεροποίηση εθνικού νομίσματος
- ανάπτυξη εμπορική κινήσεως & ενίσχυση εγχώριας βιομηχανίας
- αύξηση καλλιεργήσιμων γαιών & εκτέλεση σημαντικών αποξηραντικών έργων στη Β. Ελλάδα

Ελλάδα: Κοινωνικές εξελίξεις

1. αντιμετώπιση οξέων κοινωνικών προβλημάτων από έλευση προσφύγων (με αρωγή της ΚΤΕ)
2. εφαρμογή μέτρων για την αγροτική μεταρρύθμιση (διανομή γαιών)

Εξωτερική πολιτική:

- εξωτερικός δανεισμός αναπόφευκτη εξάρτηση Ελλάδας προσφυγή στο ξένο χρηματοδοτικό κεφάλαιο

Η διεθνής θέση της Ελλάδας

- οριστική εγκατάλειψη της πολιτικής της Μεγάλης Ιδέας
- 1922-1928: διπλωματική αδυναμία της Ελλάδας & υποτίμησή της ως παράγοντα της διεθνούς ζωής
- 1928-1932 (επί Βενιζέλου): διμερείς συμφωνίες με Ιταλία(1928), Γιουγκοσλαβία (1929) & Τουρκία (1930-Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας)
- Αποκατάσταση των φιλικών σχέσεων με Αγγλία – Γαλλία, οι οποίες δεσπόζουν σε Βαλκάνια & Αν. Μεσόγειο
- Η ελληνική κυβέρνηση υποστηρίζει το σχέδιο Αρ. Μπριάν για ευρωπαϊκή ενοποίηση
- Ενίσχυση διπλωματικού κύρους Ελλάδας

Η διεθνής οικονομική κρίση

Η εκδήλωση και οι συνέπειες της κρίσης (1929-1932)

- Αιφνίδια ραγδαία πτώση των τιμών των μετοχών στο χρηματιστήριο της Ν.Υόρκης
- Μεγάλη οικονομική κρίση 1929-1932 Άμεσες (οικονομικές) επιπτώσεις:
- διαδοχικές τραπεζικές πτωχεύσεις στις ΗΠΑ (και στην Ευρώπη)
- απόσυρση αμερικανικών κεφαλαίων από Ευρώπη (ιδιαίτερα από Γερμανία)
- μείωση βιομηχανικής παραγωγής & εμπορικών συναλλαγών σε παγκόσμια κλίμακα
- αποδιοργάνωση διεθνούς νομισματικού συστήματος (υποτίμηση και αγγλικής λίρας, 1931)

Κοινωνικές συνέπειες: δραματικές → 1932: πάνω από 30.000.000 άνεργοι παγκοσμίως, 5.000.000 στη Γερμανία

Πολιτικές επιπτώσεις:

- πλήγμα στη φιλελεύθερη οικονομία & στη διαφαινόμενη ευημερία
- η κοινοβουλευτική δημοκρατία δέχεται αυστηρή κριτική από τους εχθρούς της σταλινικής Ρωσίας & φασιστικής Ιταλίας & οπαδοί τους σε δημοκρατικές χώρες της Ευρώπης ενθαρρύνονται και ενισχύονται
- χαρακτηριστική η περίπτωση της Γερμανίας

Πώς ξεπεράστηκε τελικά η οικονομική κρίση;

Οι ΗΠΑ ξεπέρασαν τις οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες της διεθνούς κρίσης

1933: ο Φραγκλίνος Ρούσβελτ εφαρμόζει με επιτυχία νέα τολμηρή πολιτική «New Deal»

- ενίσχυσε παρεμβατικό ρόλο του κράτους
- αύξησε την αγοραστική δύναμη των πολιτών
- αναδιοργάνωσε το τραπεζικό σύστημα
- αποδέσμευσε το δολάριο από τον κανόνα του χρυσού
- μείωσε την παραγωγή
- αύξησε την τιμή των αγροτικών προϊόντων
- βελτίωσε τους μισθούς
- έλαβε σειρά κοινωνικών μέτρων υπέρ των εργαζομένων

- προγραμματίισε σειρά μεγάλων δημοσίων έργων μειώνοντας των αριθμό των ανέργων
- σταθεροποίησε το δημοκρατικό καθεστώς , πέτυχε τη ραγδαία οικονομική ανάπτυξη των ΗΠΑ
- στον διπλωματικό τομέα: α) βελτίωσε τις σχέσεις των ΗΠΑ με κράτη Κ./Ν. Αμερικής (πολιτική «καλής θέλησης»)
β) αντιμετώπισε τον κίνδυνο επικρατήσεως ολοκληρωτικών δυνάμεων
γ) καταπολέμησε την ψυχολογία του «απομονωτισμού» και της ουδετεροφιλίας της αμερικανικής κοινής γνώμης

Πολιτικό κλίμα

- Εθνικοσοσιαλιστικό κόμμα Αδόλφου Χίτλερ (από 2,6% το 1928, φθάνει το 44% στις εκλογές Μαρτ.1933) :
  - Κατάληψη εξουσίας και με αντιδημοκρατικές μεθόδους, όπως άσκηση βίας κατά των αντιφρονούντων
- Χίτλερ «καγκελάριος» - κατάργηση της δημοκρατίας με δημοψήφισμα το 1934
- Αυτοαναγορεύεται πρόεδρος του Ράιχ → ενός ενιαίου (και όχι ομοσπονδιακού) γερμανικού κράτους
- Συγκεντρώνει όλες τις εξουσίες και καταπνίγει κάθε εσωτερική ιδεολογική διαφοροποίηση

Αίτια επικράτησης του Ναζισμού στη Γερμανία:

- αποτελεσματική προπαγάνδα υπέρ του νέου καθεστώτος (Γκέμπελς)
- αποτελεσματική αντιμετώπιση προβλημάτων οικονομίας
- δραστική μείωση ανεργίας
- βίαιη καταστολή κάθε αντίδρασης (Χίτλερ: αρχηγός της Γκεστάπο και των Ες-Ες)

Η Ναζιστική ιδεολογία (Χίτλερ, Ο Αγών μου - «Mein Kampf »,1924) -Οι Γερμανοί, ως καθαρόαιμοι “Άρειοι” , οφείλουν :

- να συνενώσουν όλους τους πληθυσμούς που ομιλούν τη γερμανική γλώσσα
- να επεκτείνουν την κυριαρχία τους προς Ανατολάς για εξασφάλιση “ζωτικού χώρου”

Κατάρρευση της ΚΤΕ

- ανίσχυρο το σύστημα της «συλλογικής ασφάλειας»
- 1931: η ΚΤΕ αδυνατεί να αποτρέψει την κατάληψη της Μαντζουρίας από Ιαπωνία και τη μετατροπή της σε προτεκτοράτο της Ιαπωνίας
- Ματαίωση σχεδίων της ΚΤΕ για γενικό αφοπλισμό
- Προκλητική εισβολή φασιστικής Ιταλίας στην ανίσχυρη Αιθιοπία χωρίς κυρώσεις
- Ιαπωνία & ναζιστική Γερμανία αποχωρούν από ΚΤΕ
- Πορεία προς τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Ο Ιαπωνικός επεκτατισμός

- Δεκαετία 1930: στρατοκρατική Ιαπωνία πολιτική άκρατου επεκτατισμού:

1910: προσάρτηση Κορέας

1931: κατάληψη Μαντζουρίας

1937: εισβολή και κατάληψη Α.Κίνας

- ιαπωνική επιθετικότητα στις δεκαετίες 1930 και 1940:

σφαγή της Ναντζίνγκ το 1937, η ιστορία της διαβόητης Μονάδας 731 που διεξήγαγε πειράματα σε ανθρώπους για την ανάπτυξη βιολογικών και χημικών όπλων, και οι λεγόμενες «military comfort women», γυναίκες από μια σειρά από Ασιατικές χώρες που εξαναγκάστηκαν σε σεξουαλική σκλαβιά από τον ιαπωνικό στρατό

Yasukuni Shrine

Unit 731 Complex

- 1940: στρέφεται σε χώρες ΝΑ.Ασίας (Ινδοκίνα)
- Εμφανίζει την εκστρατεία της ως «απελευθερωτική», λόγω κάμψης αποικιακών δυνάμεων
Σύντομα, όμως, αποκαλύπτονται: α) ο βίαιος χαρακτήρας της ιαπωνικής επέκτασης β) η στυγνή οικονομική εκμετάλλευση και γ) η επιβολή καταναγκαστικής εργασίας στους ντόπιους για εκτέλεση δημοσίων έργων

Η Ελλάδα τη δεκαετία 1930-1940

- Η διεθνής κρίση επηρέασε τις εξελίξεις και στην Ελλάδα
- Η προσπάθεια του Βενιζέλου να κάνει τη χώρα «αγνώριστον» σκόνταψε στο παγκόσμιο «κραχ»
- Επάνοδος των αντιβενιζελικών στην εξουσία:
5 Μαρτ.1933: επικράτηση του Λαϊκού κόμματος (κυβέρνηση Π.Τσαλδάρη)

Τα αποτυχημένα φιλοβενιζελικά στρατιωτικά κινήματα:

- 6ης Μαρτ.1933 (Ν.Πλαστήρα)
- 1ης Μαρτ.1935 και η απόπειρα δολοφονίας του Βενιζέλου στις 6 Ιουν. 1933

Κλίμα πολιτικής πόλωσης

- κατάργηση της προεδρευομένης δημοκρατίας & επάνοδος της Βασιλείας:
- Οκτ.1935: πραξικόπημα αντιβενιζελικών → επαναφορά βασιλευομένης δημοκρατίας & Συντάγματος 1911

- Νοεμ. 1935: επάνοδος στο θρόνο του Γεωργίου Β', έπειτα από 11χρονη παραμονή του στο εξωτερικό
Ελ.Βενιζέλος : εξόριστος στη Γαλλία, πριν το θάνατό του (18/3/1936), θα ταχθεί υπέρ της βασιλείας ευελπιστώντας σε πολιτική ομαλοποίηση
- Ιαν.1936: - ισοψηφία των δύο μεγάλων κομμάτων, του Λαϊκού & των Φιλελευθέρων
- Αδυναμία τους να συνεργαστούν
- Πολιτική κρίση

4 Αυγ. 1936: ο Ι. Μεταξάς κηρύσσει δικτατορία με στήριξη από βασιλιά. Τον Μεταξά ευνοούν:

- η επικράτηση αυταρχικών καθεστώτων στην Ευρώπη και
- η απώλεια των σημαντικότερων πολιτικών ηγετών (Βενιζέλου, Τσαλδάρη, Παπαναστασίου & Μιχαλακόπουλου)

Τι ήταν το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου;

- Αντέγραψε σύμβολα και μεθόδους από τα ευρωπαϊκά φασιστικά καθεστώτα
- Ιωάννης Μεταξάς (απόστρατος)
- Προέκυψε από το πολιτικό αδιέξοδο των εκλογών του 1936
- Προσπάθησε να προσεγγίσει την νεολαία και τον αγροτικό πληθυσμό
- Αυταρχικός εσυγχρονισμός
- Μακεδονία= βίαιη γλωσσική ομογενοποίηση

Οικονομία Ελλάδας δεκαετία '30-40

- Χρεοκοπία, 1932: δεν την αποτρέπουν η αυξημένη φορολόγηση και τα έκτακτα κυβερνητικά μέτρα
- Κάμψη εμπορίου
- Μείωση εισοδήματος εργαζομένων
- Κοινωνικές εντάσεις
- Η λήψη σοβαρών μέτρων για κοινωνική ασφάλιση (1937: σύσταση ΙΚΑ από Μεταξά) αμβλύνει την κοινωνική αντίδραση, χωρίς να την εξαλείψει

Η θέση της χώρας μας σε διεθνές επίπεδο

- Η διπλωματική ισορροπία με βαλκανικούς γείτονες και Μεγ. Δυνάμεις καταρρέει
- 9 Φεβρ. 1934: τετραμερές Βαλκανικό Σύμφωνο (Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία & Τουρκία απέναντι στη Βουλγαρία)
- Η Ελλάδα αποφεύγει οικονομικό και πολιτικό εναγκαλισμό χιτλερικής Γερμανίας

Η καθημερινή ζωή στο μεσοπόλεμο

Η πορεία προς την αναγνώριση των δικαιωμάτων των γυναικών

«[...] Τα γερμανικά πανεπιστήμια δέχονταν φοιτήτριες από το 1909. Στη Γαλλία η πρώτη γυναίκα δικηγόρος διορίστηκε το 1903. Τα κολέγια θηλέων στα βρετανικά πανεπιστήμια καθιστούσαν την ανώτερη μόρφωση προσιτή στις γυναίκες, παρόλο που πολλά επαγγέλματα παρέμεναν κλειστά γι' αυτές, με εξαίρεση το διδασκαλικό επάγγελμα. Το 1900 υπήρχαν στη Γερμανία 850 οργανώσεις που αγωνίζονταν για παραχώρηση εκλογικών δικαιωμάτων στις γυναίκες. Η Φινλανδία ήταν η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που έδωσε στις γυναίκες δικαίωμα ψήφου, το 1906. Ο αντίστοιχος αγώνας στη Βρετανία απέκτησε δυναμική με τη δημιουργία της Κοινωνικής Πολιτικής Ένωσης Γυναικών, το 1903. Στις παραμονές του Α Παγκόσμιου Πολέμου οι Βρετανίδες είχαν διεξαγάγει μια βίαιη εκστρατεία για να προωθήσουν το αίτημα τους, χωρίς να διαφαίνονται προοπτικές επιτυχίας. Ωστόσο, ο αγώνας για τα εκλογικά δικαιώματα της γυναίκας ήταν ένα προφανές παράδειγμα πανευρωπαϊκού κινήματος. Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος επρόκειτο να μεταβάλει τη θέση των γυναικών στα εμπόλεμα κράτη και πολλές απέκτησαν το δικαίωμα ψήφου στα επόμενα χρόνια [...]. [Στη διάρκειά του] οι γυναίκες κατέλαβαν πολλά από τα αξιώματα που άφησαν πίσω τους οι άνδρες και τους αναπλήρωσαν σε πολλές εξειδικευμένες θέσεις εργασίας [...]. Γυρνώντας από τον πόλεμο, οι άνδρες επέστρεψαν στις παλιές τους δουλειές. Αυτό το γεγονός και η συρρίκνωση της οικονομίας στο τέλος του πολέμου έθεσαν τις γυναίκες στο περιθώριο. Οι γυναίκες δεν δέχτηκαν αυτό τον υποβιβασμό αδιαμαρτύρητα. Προς το τέλος του πολέμου ή μετά από αυτόν πολλές χώρες τούς παραχώρησαν πολιτικά δικαιώματα και μεγαλύτερη χειραφέτηση».

- Τζον Στίβενσον (επιμ.), *Η Ιστορία της Ευρώπης*, Κ. Κωστόπουλος, Αθήνα 2005, σ. 377, 398.

Φεμινιστικό κίνημα

- Στις αρχές του 20ου αιώνα οι Αγγλίδες καταλαβαίνουν πια καλά πως αν οι ίδιες δεν πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους, το αίτημά τους δεν πρόκειται να ικανοποιηθεί. Έτσι, το 1903 ιδρύεται η πρώτη γυναικεία οργάνωση διεκδικήσεων η «**Women's Social and Political Union**», που υιοθετεί την πάλη. Γυναίκες ξεχύνονται στους δρόμους, διαδηλώσεις ταραάζουν την καθημερινή ζωή του Λονδίνου, εμπρησμοί και διακοπές των συνεδριάσεων του Κοινοβουλίου. Πολλές γυναίκες συλλαμβάνονται. Ο αντρικός πληθυσμός ονόμασε τις γυναίκες αυτές υποτιμητικά **σουφφραζέτες** και είναι εκείνες που όχι μόνο θα ταραάζουν τα σίγουρα και ήσυχα νερά του αντρικού κατεστημένου, αλλά θα ξεσηκώσουν και το γυναικείο πληθυσμό όλων των υπολοίπων χωρών, που η μία μετά την άλλη αρχίζουν να αποκτούν το πολυπόθητο δικαίωμα

... Can't Get
ER CONDITIONS
unless You
HT FOR THEM!

... UNION
... LABBING
... MILIES

OUR EMPLOYER
HAVE WEALT
WE HAVE THE POW
REPRODUCTION

UNIC
CONDITIO
MEAN
we shall
FIGHT
until
WE WIN

ISA UNION
and for
THE WORKER

OUR EMPLOYERS
ARE POWERFUL
they are organized
we shall be
MORE POWERFUL
when we get on the Job

is for
Low
Bad treatments

WIZ

Ελλάδα

- Στις 8 Μαρτίου του 1887 κυκλοφορεί το πρώτο φύλλο της «**Εφημερίδος των Κυριών**» από την πρώτη ελληνίδα φεμινίστρια την **Καλλιρρόη Σιγανού Παρρέν**, που ταυτόχρονα υπήρξε και η πρώτη Ελληνίδα δημοσιογράφος. Η Παρρέν ιδρύει το 1890 το Σχολείο της Κυριακής, για τις αγράμματες και άπορες γυναίκες, ενώ το 1911 πρωτοστατεί στην ίδρυση του Λυκείου των Ελληνίδων.

- Από το 1920 έχει ξεκινήσει ο οργανωμένος αγώνας για την πολιτική χειραφέτηση της Ελληνίδας με την ίδρυση του «**Συνδέσμου για τα δικαιώματα της γυναίκας**», που ήταν τμήμα της μεγάλης διεθνούς οργάνωσης υπέρ της γυναικείας ψήφου «International Woman Suffrage Alliance». Πρόεδρος ήταν η **Μαρία Νεγρεπόντη**. Κάθε Δευτέρα συγκεντρώνονταν, έκαναν συζητήσεις και ομιλίες στις οποίες συμμετείχαν όχι μόνο γυναίκες, αλλά και άντρες φεμινιστές.

- Το 1934, οι γυναίκες καλούνται να ψηφίσουν στις δημοτικές εκλογές για πρώτη φορά. Πόσες όμως Ελληνίδες ήξεραν γράμματα; Το 70% ήταν αναλφάβητες. Κι έτσι, εκείνες που ψήφισαν σε ολόκληρη τη χώρα δεν ξεπερνούσαν τις 240!
- Μεσολαβεί ο πόλεμος, η Κατοχή, ο Εμφύλιος. Θα περάσουν πολλά χρόνια ακόμα για να αποκτήσουν οι Ελληνίδες δικαίωμα ψήφου ισότιμο με το αντρικό. Το δικαίωμα της γυναικείας ψήφου κατοχυρώνεται τελικά στο Σύνταγμα του 1952 και για πρώτη φορά ο θηλυκός πληθυσμός θα προσέλθει στις κάλπες στις βουλευτικές εκλογές της 19ης Φεβρουαρίου 1956.

Μαζική κατανάλωση και μαζική ψυχαγωγία

«Η μαζική κατανάλωση και η μαζική παραγωγή αγαθών δημιούργησαν την ευημερία της δεκαετίας του '20 [...]. Περισσότεροι άνθρωποι μπορούσαν να αγοράσουν αυτοκίνητο, μικρές ηλεκτρικές συσκευές, όπως ραδιόφωνα και φωνογράφους, καθώς και ενδύματα από συνθετικά υφάσματα, την κατασκευή των οποίων έκαναν δυνατή τα επιτεύγματα της χημείας. Το ρεγιόν, που ήδη παραγόταν μαζικά από τις αρχές της δεκαετίας του '20, ήταν μια νέα τεχνητή μορφή μεταξιού, που έδινε τη δυνατότητα σε ένα υλικό, το οποίο μέχρι τότε μόνο οι πλούσιοι μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν για τα πολυτελή τους ενδύματα, να γίνει προσιτό και στον μέσο άνθρωπο. Με τη σταδιακή επικράτηση της οκτάωρης εργασίας, όλο και περισσότερη προσοχή δινόταν στον ελεύθερο χρόνο ως μια θετική πλέον πηγή ανθρώπινης ικανοποίησης για όλους και όχι μόνο για τους πλουσίους. Τα παραθαλάσσια θέρετρα της Ευρώπης άρχισαν να γεμίζουν από παραθεριστές, καθώς όλο και περισσότεροι άνθρωποι είχαν τον χρόνο και τα μέσα να απολαμβάνουν τις διακοπές τους. Μια έκρηξη ενδιαφέροντος για το ποδόσφαιρο μεταξύ των Ευρωπαίων μπορούσε να συγκριθεί μόνο με την παράλληλη ανάπτυξη του επαγγελματικού μπέιζμπολ και του ποδοσφαίρου στα κολέγια των ΗΠΑ. Τεράστια στάδια άρχισαν να χτίζονται σε όλη την Ευρώπη».

F.W. Pethick Lawrence (ed.), «The Trial of the Suffragette Leaders» (London, The Woman's Press, 1909), στο Noble et al., *Western Civilization. The Continuing Experiment*, τ. II, 4η έκδ., Houghton Mifflin Co., 2005, σ. 898.

Ρεμπέτικο/ Τετράς της Κοκκινιάς

Μαζική ψυχαγωγία και αθλητισμός

«Οι μαζικές εκδηλώσεις παίζουν ρόλο αποφασιστικό και υπογραμμίζουν τη στροφή της εποχής (δεκαετίες '20 και '30) προς την ομαδική ψυχαγωγία [...]. Ο αθλητισμός, που αποτελούσε μέχρι τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ασχολία των εκλεκτών, τώρα γίνεται προσιτός στο μεγάλο κοινό είτε ως πρακτική άσκηση σε κάποιο σπορ είτε ως μαζικό θέαμα με μεγάλη διάδοση χάρη στον τύπο και το ραδιόφωνο. Τυπική περίπτωση αποτελεί η ποδηλασία, με δύο κυρίαρχες διεθνείς εκδηλώσεις, τον "Γύρο της Γαλλίας" και τον "Γύρο της Ιταλίας", όπου συμμετέχουν τα ευρωπαϊκά αστέρια του ποδηλάτου, και με τις δημοφιλείς "εξαήμερες ποδηλατοδρομίες" του Παρισιού, του Λονδίνου, του Βερολίνου ή των Βρυξελλών, οι οποίες συγκεντρώνουν μέχρι και 25.000 θεατές κάθε βράδυ. Παρόμοια συμβαίνουν στην πυγμαχία και στο ποδόσφαιρο. Η πυγμαχία χαρίζει στους οπαδούς της μεγάλες στιγμές [...], ενώ τα κυριότερα έντυπα συναγωνίζονται σε εφευρετικότητα και σε τεχνάσματα, προκειμένου να αναγγείλουν πρώτα τα αποτελέσματα στο κοινό. Την πρωτιά την παίρνει το ραδιόφωνο, που μπορεί και μεταδίδει απευθείας τα νέα. Το ποδόσφαιρο γίνεται κι αυτό ένα δημοφιλέστατο σπορ με όλο και περισσότερους φίλους σε ολόκληρη την Ευρώπη και αποτελεί το κατεξοχήν αθλητικό θέαμα, με τις διάσημες ομάδες, όπως η αγγλική Άρσεναλ ή οι ιταλικές Τορίνο, Γιουβέντους και Μίλαν [...]. Τέλος, οι μεγάλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, με εξαίρεση το Λος Άντζελες που φιλοξένησε το 1932 τους αγώνες της 10ης Ολυμπιάδας, είναι αυτές που αναλαμβάνουν ανά τετραετία την οργάνωση αυτού του παγκόσμιου αθλητικού θεσμού».

- Serge Berstein - Pierre Milza, *Ιστορία της Ευρώπης*, μτφρ. Μιχ. Κοκολάκης, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997, τ. 3, σ. 160-161.

Ρόζα Εσκενάζυ

